Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Biblia, lat

Mit Postilla litteralis von Nicolaus de Lyra, Expositiones prologorum von Guilelmus Brito, Additiones ad Postillam Nicolai de Lyra von Paulus Burgensis und Replicae contra Burgensem von Matthias Doering

Doering, Matthias

[Lyon], nach 7. Mai 1485, um 1488

Prologus in abdiam prophetam

urn:nbn:de:bsz:31-304045

Visual Library

fidelium conuerſionem. ſicut patet Actuum. ij. vbi ad predicationem Petri ſtatim conuerſi ſunt tria milia: ⁊. iiij. cap. quinqꝫ milia.
g Et calcator vue. i. ꝓpinator ſacre doctrine.
h Mittentē ſemen. i. faciet diſcipulos aptos ad predicādū: ſicut patet in actibus apoſtolorum in pluribus locis: ꝙ edocti ab eis predicabāt verbū dei.
a Et ſtillabūt mōtes. id eſt apoſtoli ceteris ꝓ eminentes.

et[g] comprehendet arator meſſorē et[h] calcator vue mittentē[i] ſemen. Et[a] ſtillabunt mōtes dulcedinē[b] et[c] omnes colleſ culti[d] erunt. Et[e] conuertam captiuitatem populi mei iſrael: et[f] edificabūt ciuitates deſertas: ⁊ īhabitabunt ⁊ plantabunt vineas ⁊ bibent vinum earꝫ ⁊ faciēt hortoſ ⁊ comedent fruct⁹ eorum. Et plātabo eos ſuper humum ſuam: et non euellam eos vltra de terra ſua: quā dedi eis dicit dominus deus tuus.

b Dulcedinē. euangelice doctrine.
c Et omnes colles. id eſt minores doctores.

Explicit amos propheta.

d Culti erunt. cultura ſpiritusſancti ad ꝓferendum fructum in eccleſia dei. e Et cōuertā captiuitatē ppli mei iſrl. liberādo eos de ſeruitute dyaboli. f Et edifica. ciui. ⁊c. per hec intelliguntur vniuerſi ſtatus eccleſie: per ciuitates ſtatus coniugatorꝫ in quo requiritur cōſenſus animorꝫ: vnde ⁊ ciuitas dicitur ciuiū vnitas: per vineas vero ſtatus prelatorꝫ ⁊ doctorum. vnde ⁊ xp̄s dicit apoſtolis Johis. xv. Ego ſum vitis ⁊ vos palmites. ꝑ hortos vero ſtatus religioſorum: qui ſunt clauſi ſub diſciplina regulari. Iſti enim ſtatus ſunt inſtituti a temporibus apoſtolorꝫ ⁊ diſcipulorꝫ chriſti. Et perceptio vtilitatis ſeu fructus conſequentis eſt cōſecutio meriti in preſenti ⁊ p̄mij in futuro: quod nobis concedat ⁊c.

In capitulo. ix. vbi dicitur in poſtilla. Nunqd. Hic cōſequenter oſtēditur.

Additio.

Poſtillator in hoc loco omiſit illud exponere qd̄ dicitur in litera. Nunquid nō vt filij ethyopum vos eſtis mihi filij iſrael ait dominus. cuius ſenſus cū continuatione ad ſequentia habetur in glo. vbi ſic dicitur. Gloriabantur iudei: qꝛ erant de ſtirpe patrū quibus locutus eſt deus: ⁊ ꝙ etiam de egypto eos eduxit: cōtra hoc quoqꝫ dicit dominus. Sicut creaui vos: ita ⁊ ethyopes: ſicut eduxi vos de egypto ita ⁊ iſtos: alios de diuerſis partibus adduxi: ergo nō ſuperbiatis: qꝛ equali conditione facti: equali ſententie ſubiacebunt. hec in glo. ſm̄ quam iſta dicūtur ad conterendum ſuperbiam eorꝫ de qua ſubditur. Ecce oculi domini ſuper regnum peccans ⁊ conteram illud.

Incipit expoſitio ꝓlogi in abdiam prophetam.

Iacob patriarcha ⁊c. Iſte prologus diuiditur in tres partes. In prima ponit̄ mā operis ſequētis. ſ. ipius ꝓphete: cū dr̄. Jacob patriarcha ⁊c. ⁊ qꝛ metaphorice in perſona edom cōtra ydumeos ꝓphia dirigit̄. In ſecunda pte ſubditur ratio metaphore. ibi. Et qꝛ ppl̄s iſrael. In tertia vō p̄ponitur nonificatio ipſius pphe. ibi Hebrei hunc dicunt. licet quidā incipiant ibi ꝓlogū: ſed melius mihi videt̄: vt in eodē ꝓlogo p̄cedētib⁹ ꝯiungatur. His viſis litere inſiſtam⁹ ⁊ exponēdo ſubdiuidamus.

Incipit ꝓlogus in abdiā ꝓphetā.

Iacob[a] patriarcha habuit fratrē eſau: qui[b] ob ruborem corporis ſui edom hebrea lingua appellatus eſt: qd̄ latine ſanguine⁹ dicit̄. Is memoratū fratrē ſuū qui[b] iſrl̄ nomē acceperat: graui odio cōmotus interimere conat⁹ eſt. Qua[c] de cā oēs qui ppl̄m iſrl̄. id eſt filios p̄triarche iacob ꝑdicti eſau odium imitati perſecuti ſunt: eſau ⁊ edom appellati ſūt. Et[d] qꝛ ppl̄s iſrl̄ de[e] captiuitate chaldeorꝫ ꝑ cyrum regē pſarum nutu dei reuocat⁹[f] in hierl̄ꝫ: ab[g] alio regno gra

a Jacob p̄triarcha. i. patrū princeps. habuit enī duodecim filios a qb⁹ trib⁹. xij. deſcenderunt.
b Qui ob ruborem cor. ſui edom hebrea lingua appel. eſt. Cōtra Geñ. xxv. Cū veniſſet eſau laſſus de agro ait. Da mihi de coctione hac rufa. qꝛ opido laſſus ſum. Quāobrem vocatum eſt nomen eius edom. Rñdeo propt̄ verū qꝫ ſic appellatus eſt. ſ. ꝓpter rubore pulmēti ⁊ corpis. Sic ergo p̄mo aſſignatur nois rō: ſecūdo ſubdit̄ fratris pſecutio cū dr̄. Is memoratū ⁊c. tertio transfert̄ ad alios pſecutōnis ſiliter dicēs ibi. Qua de cā ⁊c. b Qui iſrl̄ nomen acceperat. Contra Geñ. xxxij. Nequaꝗ̄ vocabit̄ nomē tuū iacob ſed iſrl̄. Diu āt ante odio habitus fuerat: ſicut patet Geñ. xxvij. vbi dicit eſau. Venient dies luct⁹ patris mei: ⁊ occidā iacob fratrē meū. Rñſio poſſet dici ꝙ iſrl̄ eſt genitiui caſus ⁊ interptat̄ vir vidēs deū: ⁊ ꝙ frater ipſi⁹ eſau nomē acceperat iacob: qd̄ interptat̄ luctator vl̄ ſupplantator: ⁊ iſtud nomē recte eſt videntiū deū q̄ diuino intuitu īpugnāt vicia ⁊ ſupplantāt. Vel pōt dici ꝙ acceperat in diſpoſitione diuina. Planī⁹ ⁊ veri⁹ vt credo pōt dici ꝙ ad literā iaꝫ iſrael vocat⁹ fuerāt ſicut dr̄ Geñ. xxxij. Cū eſau venit ei obuiaꝫ vt eum interficeret: ſꝫ placat⁹ muneribus ⁊ hūilitate iacob: ſicut hr̄ Geñ. xxxiij. eū nō interfecit. c Qua de cā ⁊c. ex eo ꝙ dictū eſt ꝙ edom pſecut⁹ eſt iacob infert ꝙ oēs pſecutores filiorꝫ iacob edom appellati ſunt: ex quo relinqꝫtur ꝙ cōtra oēs tales ē ꝓphia. ſ. cōtra ydumeos vere vel interptatiue. d Et quia populus iſrl̄. Hic pōitur rō metaphore quare. ſ. in pſona edom cōminat̄ pſecutorib⁹ iſraelis. fit aūt iſta cōminatio ꝓpter duo primū eſt pſecutio iſrael. ſecūdū eſt ſupbia de victoria que notatur ibi. Nō nō dei indignatione ⁊c. dicit igit̄. d Et quia ppl̄s iſrael. i. due tribus. e De captiuitate chaldeorꝫ. de q̄ legitur. iiij. reg. xxv. f Reuocat⁹. ſicut hr̄. ij. Paral. vlti. ⁊. i. Eſdre. i. g Ab alio regno. quocūqꝫ. ſ. grecorꝫ vel babyloniorum vel ydumeorꝫ. h Ideo hoc regnū. ſ. ydumee vel aliō qd̄cūqꝫ. i Perſecutū eſt. amos. i. eo ꝙ pſecut⁹ ſit in gladio fratrē ſuū. k Populuꝫ iſrl̄. l Supatū gl̄iabat̄. quaſi ſupaſſet ꝓpria virtute nō diuina indignatiōe. m De quo regno ⁊c. Hic oſtēditur iuſta eſſe cōminatio contra illos: ⁊ primo oſtēditur hoc ꝑ locū ab auctoritate. ibi. Memorare ⁊c. ſecūdo ꝑ locū a minori. ibi. Nā reliq̄ lectione ⁊c. n In pſalmo. ſ. Sup flumina babylonis o. Memorare dn̄e filiorꝫ edom. i. puni eos ꝓ eo qd̄ fecerūt. p In die. reſtitutōis. q Hieruſalem. quā īpediūt dicit glo. vel. p In die. quo exercere voluit. q Hierl̄m. adiuncti babylonijs: filij enī edom. i. ydumei impedimēto fuerūt iudeis reedificātibus hieruſalē poſt reditū de babylonia. r Nam reliqua. ⁊c. Hic arguit a mino

rī ſic. Sʒ in hoc eodem ꝓpheta fit cōminatio cōtra gētes alias que nō ita meruerūt ſicut ydumei multoſortius ꝫ iſtos. dr̄ igitˀ [r] Nam reliq̄ lectione huiꝰ libri. [s] Cōprehēſa. ibi. Iuxta eſt dies dn̄i ſup oēs gētes. [t] Ob cauſas. ſ. q2 inſtar Eſau filios iſrael impugnauerūt ꝛ de malis eoꝝ gaudebāt.

quo Math. ij. Secūdꝰ herodes antipas filius herodis predicti: ſub quo paſſus eſt xp̄s. de quo Luc. xxiij. Tertiꝰ fuit herodes agrippa filius ariſtoboli filij herodis magni: q̄ iacobū fratrē iohānis interfec. ꝛ petrū in carcerē truſit: de q̄ Act. xij. de p̄rio agitˀ hic. [d] Auguſti ab augēdo ſic dicti. vnde Iſi. ethymol. ix. Auguſtꝰ iō apud romanos nomē imperij eſt: eo q̄ olim augerent rempub. amplificādo: qd nomē p̄mū ſenatꝰ octauiano ceſari tradidit: vt q2 augeret terras ipſo noīe ꝛ titulo cōſecraretˀ: vñ idē octauianꝰ iā ceſar ꝛ imperator appellaretˀ vel auguſtꝰ. Itē alibi legitˀ q̄ romani adulātes auguſto mēſem q̄ priꝰ ſextilis dicebatˀ a noīe auguſti appellauerunt auguſtum.

[y] Regnūq3 dei erit in fine iſtiꝰ libri dr̄. Et erit dn̄o regnū. q. d. dicta contenta i ꝓphetia ſignāt q̄ pena inferetˀ aliqs regnis ꝛ iſrael erit regnum dn̄o.

[z] Hebrei hunc eſſe ꝛc. Hic notificatˀ ꝓpha multipliciter. Primo. n. oſtenditur q̄s ſit cū dicitˀ. Hebrei hūc eſſe ꝛc. ſecūdo oſtenditˀ vbi ſepultꝰ fuit. ibi. Sepulcrū quoq3 eius. tercio oſtēditur meritū eius ꝓphetie: qd habuit. ibi. Igitur q2 centū ꝓphās ꝛc. quarto oſtenditur cōueniētia noīatōis que ei cū paulo cōgruit. ibi. Et ſic ſtephanꝰ. dicit igitur.

[z] Hebrei hunc dicunt. hoc dicit quia videtˀ q̄ tradiō hebreorum

niter afflictus atq3 oppreſſus: iō[b] hoc regnū qd more eſau p̄dictuʒ pplˀm pſecutū[i] eſt: p denūciatōeʒ abdie ꝓphete increpatˀ: qd nō di indignatōe ſʒ ſua v̄tute populū[k] ſupatuʒ[l] gloriabatˀ. De[m] q̄ regno olim p dauid in[n] pſ. cxxxvi. dictū eſt. Memorare[o] dn̄e filioꝝ edom in[p] die hieruſalē[q]. Naʒ[r] reliqua lectione cōprehēſa[s] futuꝝ in gētes iudiciū ob[t] cauſas lectōe ꝯprehē ſas: regnūq3[u] dei in populo iſrael ſignificat. Hebrei[x] hūc dictū eſſe qui ſub rege ſamarie achab et impiiſſima iezabel pauit[y] centū prophetas i[z] ſpecubꝰ q̄ n̄ curuauerūt genu an[a] baal ꝛ[b] de ſeptē milibꝰ erāt quos helias arguitˀ ignoraſſe. Sepulchrū q̄ʒ eiꝰ vſq3 hodie cū mauſeolo heliſei ꝓphete ꝛ baptiſte iohānis in ſebaſthe veneratōi hr̄: q̄ olim ſamaria dicebatˀ. Hāc herodes[c] rex ātipr̄is filiꝰ i honore auguſti[d] ceſaris[e] greco[f] noīe vocauit ſebaſthē. Hic igitˀ q̄ centū prophetas pauerat: accepit grām ꝓphetalē: ꝛ d̄ duce exercitꝰ fuit dux eccl'ie. Tūc i ſamaria puū gregeʒ pauerat: nūc i toto orbe xp̄i paſcit eccl'ias. Et[g] ſicut ſtephanꝰ coronā[h] meruit paſſiōis: ſic[i] hic de ſeruitute dei cū paulo ap̄lo noīe gloriatˀ: q2 abdias ſeruꝰ dn̄i in nr̄o ſonat eloquio.

Explicit prologus.

Incipit argumentum.

Abdias q̄ interp̄tatˀ ſuꝰ dn̄i pſonat cōtra edom ſanguieū terrenūq3 fratrē: fratris q̄ʒ iacob ſemp emuluʒ haſta pcutit ſpiritali.

Explicit argumentum.

Incipit abdias propheta. i.

Viſio[a] abdie. Hec dicit dn̄s deꝰ ad edom [v] Auditū[b] audiuimꝰ a dn̄o: et[b] legatuʒ ad

[e] Ceſar. ſic dicti a Iulio ceſare p̄rio imperatore. vñ Iſi. ethymol. ix. Ceſarū nomē a iulio incepit. q̄ bello ciuili ꝯmotus p̄mus romanū ſingularē obtinuit p̄ncipatū. Ceſar aūt dicꝰ eſt q̄ ceſo mortue matris vtero p̄latꝰ: eductuſq3 fuerit: vel q2 cū ceſarie natꝰ ſit a quo īperatores ſequentes dicti ſunt ceſares: eo q̄ comati eſſent q̄ ei ex ſecto matris vtero extrahebantˀ ceſones vel ceſares appellabantur.

[f] Greco noīe vocauit ſebaſtē. i. auguſtā. iſtaʒ literā hn̄t libri correcti. alij hn̄t ſic. Greco noīe vocauit auguſtam. ſebaſte grece: auguſta latine. [g] Et ſicut ſtephanꝰ. de quo Act. vi. ꝛ vij. coronam iuxta ſui noīs interp̄tationē. nā ſtephanꝰ grece: corona latine. [i] Sic hic d̄ ſerui. dei cū paulo ꝛc. hoc dicit q2 ap̄lus paulus ſemp in ep̄lis ſuis ſe ſeruum appellauit. q. d. ſic paulus gl'iari poterat de hoc q̄ ſeruꝰ dei erat: ꝛ fuū dei ſe dicebat: ſic ꝛ iſte ſm̄ nōis interp̄tatōnē gl'iari poterat q2 factus eſt ſeruꝰ dei. Abdias eīm ſuus dn̄i vel ſuiēs deo interp̄tatˀ.

Explicit qualiſcunq3 expoſitio iſtius ꝓlogi.

hoc ꝯfinxerit: q2 nō videtˀ q̄ poſſet pauiſſe ꝓphās ſub achab ꝛ ꝓphetaſſe ſub hieroboā. [y] Pauit centū ꝓphās. iij. reg. xviij. Abdias timebat dn̄m deū iſrael valde: nā cum interficeret iezabel ꝓphās dn̄i tulit ille centū ꝓphās ꝛ abſcondit eos quinquagenos ꝛ q̄nquagenos in ſpeluncis ꝛ pauit eos pane ꝛ aq̄. Si ergo fuit ſub achab quō ꝓphetauit ſub hieroboā filio ioas conſtat aūt q̄ ſub eo ꝓphauerit: q2 ſub eiſdē regibus ꝓphauit ſub q̄bus amos ſm̄ regulā hiero. quā pōit in fine illiꝰ ꝓlogi. ſ. Nō idē eſt ordo ꝛc. vbi dr̄. In quibꝰ aūt tp̄e nō p̄fertˀ in titulo ſub illis eos regibꝰ ꝓphaſſe: ſub q̄bus ꝛ hi q̄ ante eos hn̄t titulos ꝓphauerūt. Abdias aūt nō hʒ tp̄s determinatum in titulo. Quō aūt eīm vixit: ab achab eīm vſq3 ad hieroboam fuerūt. vij. generatōes. Rn̄deo: ꝓ poſſet eſſe q̄ hiero. nō dixit hoc ſm̄ ſuā ſententiā: ſed ſm̄ iudeoꝝ traditioneʒ: ſicut ſupra expoſitū eſt. ibi. Hebrei hūc dicūt ꝛc. Vel pōt dici q̄ ſub achab fuit multū iuuenis: ſub hieroboā v̄o ſenex. Ochozias eīm filiꝰ achab regnauit ſuper iſrael duobꝰ ānis. iij. reg. vlti. q. ꝛ poſt eū iorā frater eiꝰ duodecim ānis. iiij. reg. iij. a. poſtea hieu. xxviij. ānis. iiij. reg. x. poſt eū ioachab filiꝰ hieu. xvij. ānis. iiij. reg. xiij. a. poſt hūc Ioas filius eius ſexdecim ānis. iiij. reg. xiij. c. poſt hunc regnauit hieroboā ſicut legitˀ in eodē ca. ꝛ ſic ab achab vſq3 ad hieroboaʒ fuerūt. lxxv. anni. fuit ergo iuuenis ſub achab ꝛ ſenex ſub hieroboā. ꝛ tūc datū eſt ei donum ꝓphetie. [z] In ſpecubus. vel ſpeluncis. in originali tantum eſt In ſpecubus. ꝛ conſtat q̄ alterum ſuperfluit cū idē ſignificent ſpecus ꝛ ſpelunca.

[a] Ante baal. in originali non eſt Ante ſed Baal ibi eſt datiui caſus.

[b] Et de ſeptē milibꝰ. iij. reg. xix. f. Et derelinquā mihi in iſrael vij. milia viroꝝ. quoꝝ genua nō ſunt curuata ante baal.

[c] Herodes antipatris filius. Nota tres fuiſſe herodes. p̄mus fuit herodes aſcolonita filiꝰ antipatris: qui pueros occidit. de

Incipit poſtilla Nycolai de lyra ſuper Abdiā cum additionibꝰ Pauli burgenſis.

Viſio Abdie. ſm̄ doctores hebraicos ꝛ latinos. iſte abdias fuit diſpēſator domꝰ achab regis iſrael: qui cū iezabel interficeret ꝓphās dn̄i abſcōdit ex eis quinquagenos: ꝛ q̄nquagenos in ſpelūcis: ꝛ pauit eos. iij. reg. xviij. ꝛ ideo meruit a dn̄o ſpm̄ ꝓphetie ſm̄ dictum ſaluatoris. Math. x. Qui recipit ꝓphetam in noīe ꝓphe mercedē recipiet ꝓphe. Hic aūt ꝓphat cōtra ydumeos: qui debuiſſent diligere iudeos. eo q̄ a duobus fratribꝰ deſcendiſſent: ꝛ ipſi ecōtrario habuerūt eos odio: ꝛ eoꝝ pſecutoribꝰ auxiliū p̄buerūt. Diuiditˀ ergo eiꝰ ꝓphia in duas partes: q2 primo nūciatur ydumeorum vaſtatio. ſecundo iudeorum conſolatio. ibi. In monte. Prima in tres: quia primo denūciatur eorum vaſtatio ꝓpter culpaʒ ſuperbie: ſecundo ꝓpter culpam ſuperſtitioſe ſciētie. ibi. Non ē prudentia. tertio ꝓpter culpam fraterne inimicitie. ibi. Propter interfectionem. Circa primum dicitur.

[a] Viſio abdie. ſcilicet eſt hec que ſequitur. [b] Auditum audiuimus a domino. ego ꝛ alij ꝓphete inſpirati ab eo.

[b] Et legatum ad gentes miſit. iſte legatus eſt inſtinctus diuinus excitans aduerſarios ydumeorum ad deuaſtandum eos propter peccata eorum: ideo ſubditur cōfederatio eoꝝ ad hoc agendum: cum dicitur. Surgite ꝛ conſurgamus ꝛc.